

กระบวนการพัฒนา “เยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี” ภายใต้การมีส่วนร่วม ของโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา และชุมชน

The Development Process of “Pattani Bay Youths” via Schools, University and Communities Participation

ดิเรก หมานมานะ¹ และมุฮัมมัดราพีร์ มะแก็ง²

Direak Manmanah¹ Muhummudrapee Maken²

¹ อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี E-mail direak.m@psu.ac.th

² นักวิจัยอิสระ E-mail m.rafee377@gmail.com

รับบทความ 24 มิถุนายน 2563

แก้ไขบทความ 27 มิถุนายน 2563

ตอบรับบทความ 28 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่น และเยาวชนอาสาอ่าวปัตตานี โดยเป็นการศึกษาวิจัยที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือเพื่อสร้างและพัฒนานักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนนาร่องที่เข้าร่วมโครงการ 2 โรงเรียน จำนวน 20 คน ให้เป็นเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี มีลักษณะสำคัญที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน มหาวิทยาลัย และชุมชนอย่างเป็นระบบผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยของเยาวชน อีกทั้งต้องให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องในทุกกระบวนการของการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี 2) พัฒนาศักยภาพที่จำเป็นเพื่อให้เยาวชนสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน และ 3) สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนและคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลระบบนิเวศน์เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาเยาวชน, การมีส่วนร่วม, อ่าวปัตตานี

ABSTRACT

This article was the part of the action research for creation local curriculum and Pattani bay volunteer youths. This research was a participation action research. The aim of this study was to create and develop 20 secondary school students from 2 pilot schools to be “Pattani bay volunteer youths”. The results of this study revealed that the significant point for volunteer youths development was the systematic participation of schools, university and community. This development must harmoniously manage via suitable age of youths. In addition, to continually manage in all of activities processes. There were three processes of Pattani bay volunteer youths development. Firstly, to give the knowledge and understanding to youths for Pattani bay ecology awareness. Secondly, to develop necessary competency with youths for passing on knowledge to communities. Finally, to create participation of youths and community for looking after Pattani bay ecology that brought about to Pattani bay sustainable utilization.

Keywords: Youth Development; Participation; Pattani Bay

ความสำคัญของปัญหา

บทบาทการทำงานขององค์กรเยาวชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะสะท้อนหรือสื่อสารให้คนภายนอกได้รับรู้ รับทราบในประเด็นการสร้างสันติสุขในมุมเล็ก ๆ ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้สังคมควรตระหนักว่าการขับเคลื่อนด้วยพลังเยาวชนจะสามารถสื่อสารสะท้อนขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนได้เป็นอย่างดี ดังผลการศึกษาของมูลนิธิเพื่อ “คนไทย” (2557) ที่ชี้ให้เห็นว่าองค์กรประกอบสำคัญที่ผลักดันให้เยาวชนเป็นเยาวชนที่มีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม เริ่มต้นจากการมีจิตสาธารณะมาสู่การทำประโยชน์เพื่อสังคม และหันมองสิ่งใกล้ตัวที่เป็นชุมชนและสังคมของตนเองจนเห็นช่องทางที่สามารถพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่ชุมชน และขยายผลการทำประโยชน์ เพื่อสังคมจากชุมชนตนเองไปสู่ชุมชนอื่น ๆ นอกจากนี้เยาวชนยังมีความกระตือรือร้นในการหาโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคม พัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม เพื่อขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเยาวชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งของการขับเคลื่อนชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เยาวชนในพื้นที่ได้เห็นคุณค่าทรัพยากรในท้องถิ่นตนเอง และอ่าวปัตตานีถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แต่จากสถานการณ์การใช้ประโยชน์อ่าวปัตตานีในปัจจุบันพบว่า มีการใช้ประโยชน์อย่างไม่เป็นระบบ ก่อให้เกิดปัญหามากมายเรื้อรังมาเป็นระยะเวลานาน ทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดจากการดำเนินนโยบายอย่างไม่มีแบบแผนของภาครัฐ และปัญหาของภาคเอกชน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรภายในอ่าว ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมพิษที่เกิดจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหามาไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของข้อมูล

ทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ทำให้อ่าวปัตตานีอยู่ในสภาพวิกฤติ นอกจากนั้นสาเหตุสำคัญของภาวะเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่อ่าวปัตตานีมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ขาดการควบคุม มีการขยายตัวของชุมชนเมือง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม บนฝั่งแม่น้ำและบริเวณอ่าวปัตตานี การขยายตัวของพื้นที่นาเกลือ เป็นผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเล ความตื้นเขินของอ่าว คุณภาพน้ำในอ่าวปัตตานีเสื่อมโทรม และสำคัญที่สุดมีการประมงเชิงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ทำลายแหล่งอาศัยของสัตว์ หน้าดิน และพื้นที่แหล่งหญ้าทะเล โดยเรืออวนรุน อวนลาก ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง ชาวประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารเพื่อยังชีพ ประสบความยากจนและเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นลูกโซ่ตามมามีการอพยพทั้งถิ่นอาศัยเพื่อหางานทำในพื้นที่อื่น (สุกรี หะยีสาแม, 2557)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคณะผู้วิจัยมองเห็นถึงสถานการณ์ปัญหาการใช้ประโยชน์อ่าวปัตตานีอย่างไม่เป็นระบบที่เกิดขึ้น จึงเกิดคำถามที่ว่า จะทำอย่างไรให้เกิดการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน นำมาสู่การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาและชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หนึ่งคือมุ่งเน้นการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ภายใต้ความเชื่อที่ว่าเด็กและเยาวชนสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ระบบนิเวศกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม จึงนับได้ว่าการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีสามารถจะเป็นแนวทางหนึ่งในดูแล รักษา และอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป ภายใต้กระบวนการในการพัฒนาเยาวชน “รักษ์อ่าวปัตตานี” แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างและพัฒนานักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ที่มีความเข้าใจระบบนิเวศของอ่าวปัตตานี และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน นำไปสู่การใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

กระบวนการพัฒนา “เยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี” ภายใต้การมีส่วนร่วมของโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา และชุมชน มีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษากระบวนการในการพัฒนาเยาวชน “รักษ์อ่าวปัตตานี” ผ่านโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างและพัฒนานักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชนที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555) กล่าวคือ เยาวชนเป็นกำลังสำคัญที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้น จึงมีการคาดหวังบทบาทที่เยาวชนพึงปฏิบัติ โดยอาจแบ่งความคาดหวังต่อบทบาทของเยาวชนได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) เยาวชน คือ สมาชิกของครอบครัว และสังคม ซึ่งต้องฝึกฝนอบรมให้รู้จักบทบาทของตนในครอบครัว และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น
- 2) เยาวชน คือ กำลังในการปกป้องรักษาบ้านเมืองจึงต้องอบรมให้วินัย และมีความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม
- 3) เยาวชน คือ พลังในทางเศรษฐกิจ จะต้องพัฒนาให้เป็นกำลังผลิตที่พอเพียงกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือ
- 4) เยาวชน คือ พลังในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องพัฒนาให้เหมาะสมทั้งปริมาณ และคุณภาพโดยอาศัยการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ
- 5) เยาวชนเป็นทั้งผู้รับการพัฒนา และผู้ดำเนินการพัฒนาด้วย โดยเฉพาะเยาวชนในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในการกระจายการพัฒนาไปสู่ผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นต้องตระหนักในบทบาทและการมีระเบียบวินัยในตนเอง
- 6) เยาวชนเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมเพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมในอนาคต และ
- 7) เยาวชนต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีสติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม และวัฒนธรรม มีพละนาถที่มีสมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนา “เยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี” ภายใต้การมีส่วนร่วมของโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาและชุมชน” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย (1) อาจารย์วิทยาศาสตร์โรงเรียนประถมศึกษา (2) กลุ่มผู้นำชุมชนรอบอ่าวปัตตานี (3) สมาชิกในชุมชนผู้ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวประมงและฐานทรัพยากรรอบอ่าวปัตตานี (4) กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่รอบอ่าวปัตตานี และ (5) นักวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

กระบวนการศึกษา

1. การพัฒนาโจทย์วิจัย: ศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยคณะผู้วิจัยร่วมกับคณาจารย์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำการสืบเสาะปัญหา สำนวจประเด็นเกี่ยวกับอ่าวปัตตานีควบคู่กับการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงความต้องการของชุมชนและโรงเรียนประถมศึกษารอบอ่าวปัตตานี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน และการสนทนากลุ่มกับผู้บริหาร

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: ประกอบด้วย (1) การวางแผน: คณะผู้วิจัย นักวิชาการ โรงเรียนและชุมชนร่วมตัดสินใจโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) การใช้แผน ที่ความคิด (Mind map) การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเลือกประเด็นเกี่ยวกับอ่าวปัตตานี

3. พัฒนาผู้นำนักเรียนให้เป็นเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี โดยการจัดเวทีเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำนักเรียน พร้อมทั้งจัดให้มีการเรียนรู้ภาคสนามแก่ผู้นำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้เกิดความรู้ ทักษะและความชำนาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และที่สำคัญคืออาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและการพัฒนาเยาวชนได้อย่างมีระบบ แล้วจึงนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ เรียบเรียง แล้วจึงเสนอผลการศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย รวมทั้งได้มีการประเมินและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีมีลักษณะสำคัญที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยของเยาวชน โดยมีกระบวนการของการพัฒนาเยาวชนประกอบด้วย 1) ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบ นิเวศน์ อ่าวปัตตานี 2) พัฒนาศักยภาพที่จำเป็นเพื่อให้เยาวชนสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน และ 3) สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนและคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลระบบนิเวศน์เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน

1. การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี

การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี ได้ดำเนินการใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

1.1 วิเคราะห์สภาพองค์ความรู้และสถานการณ์ของนักเรียนที่จะพัฒนาเป็นเยาวชน “รักษ์อ่าวปัตตานี” ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ศึกษาข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ผ่านความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และชุมชนในการให้ความรู้และจัดระบบข้อมูลเหล่านั้นให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่มีการศึกษาและรวบรวมจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียน

2) เยาวชนในชุมชนบริเวณอ่าวปัตตานี พบว่า เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนไม่ค่อยได้สัมผัสบรรยากาศการเรียนรู้ของชุมชนตนเองว่ามีทรัพยากรธรรมชาติอะไรบ้าง โดยเรียนแค่จากในตำราที่ส่วนกลางจัดหลักสูตรมาให้ อีกทั้งความเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นตนเองยังคงมีน้อยในฐานะเยาวชนในท้องถิ่น

3) กำหนดเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีเป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงชั้นประถมปลาย คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมกับการเรียนรู้และทำความเข้าใจโดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการพัฒนาเยาวชนจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงวัย

1.2 ออกแบบกิจกรรมในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สิ่งสำคัญที่ทีมวิจัยที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบกระบวนการในการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี คือ นโยบายการศึกษาที่มีการปรับปรุงหลักสูตรมาโดยตลอด ทำให้นักเรียนขาดการเรียนรู้ในบางเนื้อหา สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหาต่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนและเด็กนักเรียน สำหรับการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะพัฒนาควบคู่ในการเรียนการสอนและการปฏิบัติจริงในท้องถิ่นตนเอง

2) การพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีถือเป็นแนวทางที่ดีต่อครูผู้สอนที่สามารถเอาความรู้ในท้องถิ่นมาประยุกต์กับวิชาวิทยาศาสตร์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดไว้ โดยการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีนี้ ถือเป็นการพัฒนานักเรียนผ่านหลักสูตรแฝงเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้เรียนรู้และเข้าใจท้องถิ่นของตนเองผ่านการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

“การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ก็สนุกดี สนุกกว่าเรียนในห้องอีก”

(เยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2562)

“ก่อนหน้านี้เรา (เยาวชน) เคยเรียนแล้ว แต่ก็ไม่เคยได้สัมผัสและเห็นสัตว์น้ำ (ปู กุ้ง หอย เป็นต้น) ในจำนวนที่หลากหลาย และมากขนาดนี้มาก่อนเลย เมื่อได้มาเห็นทำให้หลงรัก และชื่นชอบในความเป็นอ่าวปัตตานีมากขึ้น”

(เยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2562)

“รู้สึกภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการเป็นเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี และเข้าใจระบบต่าง ๆ ของอ่าวปัตตานีมากขึ้น”

(เยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2562)

2. การพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นเพื่อให้เยาวชนสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน

การพัฒนาศักยภาพที่จำเป็นสำหรับเยาวชน คณะผู้วิจัยพร้อมกับคุณครูที่สอนวิทยาศาสตร์ ร่วมกันทำงานและเรียนรู้พื้นฐานการมีส่วนร่วม มีการออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะเฉพาะ มีการกำหนดแหล่งเรียนรู้ และเป้าหมายชัดเจน โดยมีผู้นำชุมชน ชาวบ้านและคณะทำงานโครงการวิจัยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเพื่อช่วยเหลือให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ภายใต้การออกแบบอย่างเป็นระบบ

2.1 เริ่มต้นการให้เยาวชนไปเรียนรู้ ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติจริงกับหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ และยังให้เยาวชนไปเรียนรู้กับชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ส่งผลให้เยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับอ่าวปัตตานี ซึ่งอยู่ในชุมชนบ้านเกิดของเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีทั้ง 20 คน

2.2 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีมีการใช้กระบวนการกลุ่มและการทำงานเป็นทีม เพื่อประยุกต์การเรียนรู้จากเนื้อหาวิชาในชั้นเรียนสู่สถานการณ์จริง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีกิจกรรมหลายลักษณะ ทั้งการได้เห็นและสัมผัสทรัพยากร การเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตในอ่าวปัตตานี อาทิ ปู กุ้ง ปลา หอย สาหร่ายทะเล นกน้ำและนกชายเลน สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกและสัตว์เลื้อยคลาน รวมทั้งยังได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น พัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน การกล้าแสดงออก การปรับตัวทางสังคม และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

การเรียนรู้เหล่านี้เป็นประสบการณ์จากการเรียนรู้จริงของเยาวชนอ่าวปัตตานี ซึ่งถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่จำเป็นต้องได้เรียนรู้ในฐานะเป็นคนในท้องถิ่นที่มีทุนทางทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชน ซึ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงส่งผลให้เยาวชนเกิดความรักและหวงแหนอ่าวปัตตานีผ่านกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้แก่

1) กิจกรรมที่ออกแบบเน้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งเรียนรู้การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และสารสนเทศสำหรับอ่าวปัตตานี ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดทักษะในด้านการใช้โปรแกรม และการต่อยอดประยุกต์ความรู้ใหม่ ๆ ในท้องถิ่นตนเองผ่านโปรแกรมที่ทันสมัย

2) เป็นกิจกรรมที่เยาวชนได้ทำร่วมกัน ในลักษณะของการปฏิบัติลงมือจริง มีการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่ และต่อยอดความรู้ใหม่ๆ ผ่านกิจกรรมที่ได้เห็นและสัมผัสการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และการปล่อยสัตว์น้ำที่มีการเพาะพันธุ์ลงสู่ทะเลอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของสัตว์น้ำ และทรัพยากรในอ่าวปัตตานีในท้องถิ่นตนเอง และนำไปสู่ความรับผิดชอบทั้งต่อ ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

3) กิจกรรมที่จัดขึ้นมีการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เกิดการอภิปรายแลกเปลี่ยน และการประยุกต์ความคิด อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกิจกรรมการเยี่ยมชมป่าชายเลน ณ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี และได้สัมผัสธรรมชาติจริงและได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่สำคัญ ผ่านกิจกรรมการล่องเรือชมป่าชายเลน อุโมงค์ป่าโกงกางที่เป็นมนต์เสน่ห์แห่งอ่าวปัตตานี ซึ่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อเป็นการสะท้อนและเชื่อมโยงประเด็นสำคัญความรู้จากตำรากับการสัมผัสของจริงรอบอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชนรักอ่าวปัตตานี ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน

“...รู้เลยการเรียนรู้แบบนี้ (เรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติจริง) เด็กนักเรียน หรือเยาวชนของเรามีความสุขกับการได้เรียนการทดลอง ได้เห็น ได้สัมผัสในสถานการณ์จริง และที่สำคัญเยาวชนเราในแต่ละคนมีความสนใจอย่างมาก”

(ครูวิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2562)

“ที่ผ่านมามีเด็กนักเรียนเราได้เรียนรู้จากตำราเรียน ได้เห็นสิ่งมีชีวิตต่างจากรูปภาพ แต่การเรียนรู้ในครั้งนี้ เขาได้สัมผัสมันจริง ๆ และที่สำคัญไม่ใช่แค่ครูเท่านั้นที่สอนเขา แต่ยังมีชาวบ้าน หรือวิทยากรอื่น ๆ อีกด้วยที่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนของเรา”

(ครูวิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2562)

“การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของเด็กเยาวชน คือการกล้าแสดงออกในชั้นเรียน เพราะด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วเป็นกิจกรรมที่สร้างให้เยาวชนมีความสามารถในการแสดงออกต่อหน้าผู้คนที่หลากหลาย”

(ครูวิทยาศาสตร์, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2562)

3. สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนและคนในชุมชนให้ช่วยกันดูแลระบบนิเวศน์เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน

การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีได้ดำเนินการโดยการสนทนากลุ่มกับชุมชนในการสกัดประเด็นต่าง ๆ ผ่านการพูดคุยปรึกษาหารือ ถึงแนวทางของการพัฒนาเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี โดยมีปราชญ์ชุมชนเข้าร่วมด้วย เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติในอ่าวปัตตานี ซึ่งถือเป็นประโยชน์ในการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีเป็นอย่างยิ่ง

3.1 เน้นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับชุมชนที่เป็นระบบ โดยจะเห็นได้ว่ากระบวนการพัฒนาเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี ภายใต้โครงการฯ มีลักษณะที่เน้นให้มีขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับชุมชนที่เป็นระบบ เริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจพร้อมด้วยเครื่องมือการเรียนรู้ที่จำเป็น อีกทั้งมีการฝึกปฏิบัติภาคสนามของเยาวชนในกิจกรรมที่เยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับท้องถิ่นของตนเอง

3.2 ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องในทุกกระบวนการของการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ปฏิบัติการจริงนั้น เป็นการประยุกต์และต่อยอดการเรียนรู้ในห้องเรียนซึ่งจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงความรับผิดชอบในทรัพยากรของท้องถิ่นตนเองอย่างยั่งยืน ดังเสียงสะท้อนของเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานีที่ว่า

“ความรับผิดชอบในการรักษาพื้นที่และทรัพยากรของท้องถิ่นตนเองนั้น มันคือหน้าที่ของเราๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ที่จำเป็นต้องร่วมกันสร้างความตระหนักรู้ในการดูแลอ่าวปัตตานีของเรา”

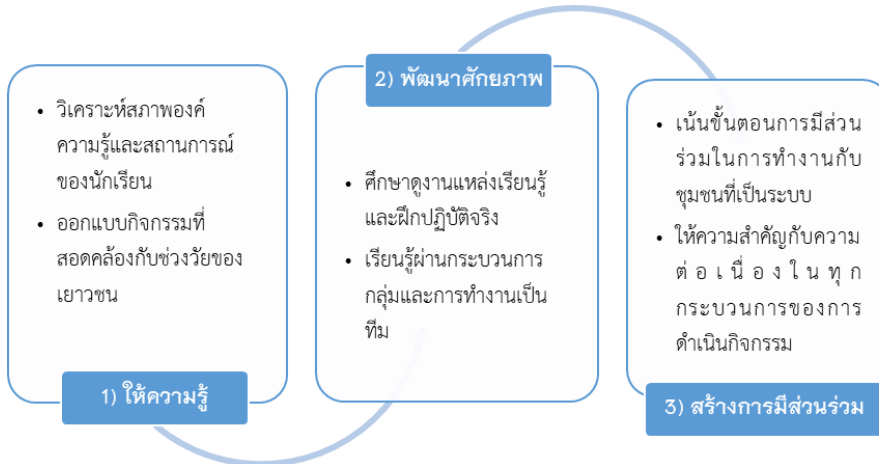
(ปราชญ์ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2563)

“...ความกระตือรือร้น เป็นสิ่งจำเป็นต่อเยาวชนในท้องถิ่นในการรักษาทรัพยากรอ่าวปัตตานี เนื่องจากเป็นการช่วยสร้างความเข้าใจในหลักการพื้นฐานในเรื่องอ่าวปัตตานีให้กับเยาวชน และยังเป็นการช่วยเพิ่มคุณค่าของการดำเนินชีวิตในมุมมองใหม่ๆ ให้แก่เยาวชนด้วย”

(ปราชญ์ชาวบ้าน, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2563)

ดังนั้น กระบวนการสร้างเยาวชนรักษ่อ่าวปัตตานี ถือเป็นความหวังของชุมชนต่อการทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความเป็นอยู่ของทรัพยากรอ่าวให้มีความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง เพราะกระบวนการเหล่านี้สามารถช่วยและสร้างให้เกิดขึ้นได้ในตัวเยาวชน ช่วยให้เยาวชนมีความมั่นใจในตนเอง สร้างความภาคภูมิใจ และมีความสามารถในการจัดการความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างรอบคอบ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ และกล้าคัดค้านในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย มีการแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตของตนเองอย่างเหมาะสมในอนาคตต่อไป

จากการนำเสนอโครงการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถแสดงกระบวนการกระบวนการพัฒนา “เยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี” ภายใต้การมีส่วนร่วมของโรงเรียนสถาบันอุดมศึกษาและชุมชน ได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างความเข้าใจให้เยาวชน “รักษ์อ่าวปัตตานี” ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน โดยใช้โรงเรียนบริเวณอ่าวปัตตานี จำนวน 2 โรงเรียนเป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนโรงเรียนบ้านบางปู ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และโรงเรียนบ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้งสองโรงเรียนมีความเห็นพ้องกันถึงความร่วมมือ ความสนใจและขอเป็นหนึ่งในโรงเรียนนำร่องในการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี และได้มีการคัดเลือกนักเรียนเป็นตัวแทนเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี โรงเรียนละจำนวน 10 คน รวมเป็นจำนวน 20 คน ผ่านกระบวนการความร่วมมือจากครูในแต่ละโรงเรียนที่ได้มีการคัดเลือกนักเรียนเพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียน และชุมชนในการรักษ์อ่าวปัตตานี

การพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีผ่านการกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นโดยการให้ความรู้สร้างความเข้าใจเพื่อให้เกิดความตระหนักแก่เยาวชนถึงความสำคัญของระบบนิเวศน์อ่าวปัตตานี ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกับผู้บริหาร ครู ชุมชนของทั้ง 2 โรงเรียนพบว่า ความร่วมมือดังกล่าวถือเป็นทิศทางสำคัญของการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีบรรลุเป้าหมายอย่างเห็นชัดเป็นตอน โดยการปรึกษาหารือได้เน้นย้ำถึงความสำคัญที่ต้องตระหนักทั้งในเรื่องของสภาพปัญหาที่พบ และทิศทางของการพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี

ดังจะเห็นได้จากเสียงสะท้อนของเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ได้มีการตอกย้ำให้เห็นว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมของการจัดการความรู้ที่ส่งผลให้มีการขับเคลื่อนการสร้างเยาวชนในท้องถิ่นได้รู้จักและรักในทรัพยากรต่าง ๆ ในอ่าวปัตตานีของตนเองสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2549) ที่สะท้อนว่าการมีส่วนร่วมเป็นการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา ผ่านกระบวนการส่งเสริมชักนำให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ เพื่อร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมกันและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการและการจัดการในรูปแบบใหม่ ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจและให้ความสำคัญกับทรัพยากรอ่าวปัตตานีของตนเอง

กระบวนการในการสร้างเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ถือเป็นอีกช่องทางสำคัญของการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้เกิดความรู้สึก ความรักในท้องถิ่นของตนเอง และเป็นแนวทางของการต่อยอดที่สำคัญในอนาคต เพราะกระบวนการของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงดังกล่าวนี้ ถือเป็น การส่งต่อความรู้และวิธีการจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาเยาวชนมีศักยภาพในตัวเองมากขึ้น ฉะนั้นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงนั้น ควรมีการกระตุ้นให้เยาวชน โดยให้ผู้ใหญ่ บุคคลทั่วไปหรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและให้เกียรติแก่เยาวชนเฉกเช่นพลเมือง คนหนึ่ง ที่สามารถแสดงความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติ และให้คำปรึกษาแก่เยาวชนได้ในทุกกรณี ดังที่ พัสรินธ์ พันธุ์แน่น (2558) สะท้อนไว้ว่า กระบวนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ควรมีวิธีการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของการเสียสละเพื่อส่วนรวม การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นตนเอง ตลอดจนทำความดีและแบ่งเวลาเรียนในการทำกิจกรรมส่วนร่วม

ยิ่งไปกว่านั้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์ตรง ที่ช่วยให้เยาวชนเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทฤษฎีและโลกของความเป็นจริงมากขึ้น สอดคล้องกับ พัสรินธ์ พันธุ์แน่น (2558) ที่มองว่า กระบวนการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยและเยาวชนหรือชุมชนเกิดการกระตุ้น การเข้าถึงและทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพราะในแต่ละคนนั้นมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน และที่สำคัญคือต้องสังเกตเยาวชนทั้งในเรื่องพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึกของการปฏิบัติจริงในชุมชน

สรุปผลการศึกษา

การสร้างและพัฒนาเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สามารถทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับรูปแบบและเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชน สำหรับการพัฒนาเยาวชนอ่าวปัตตานีเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่เน้นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับชุมชนอย่างเป็นระบบและให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องในทุกกระบวนการของการทำงาน เริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจ

พร้อมด้วยเครื่องมือที่นำไปใช้ในการดำเนินโครงการ อีกทั้งมีการฝึกปฏิบัติภาคสนามของเยาวชนในกิจกรรมที่เยาวชนในท้องถิ่นคุ้นเคย การสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการลงพื้นที่ปฏิบัติการจริงนั้น สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการสำคัญอันนำไปสู่ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์ตรงที่จะช่วยให้เยาวชนเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับประสบการณ์โดยตรงที่พบเจอ อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนถึงรูปแบบในการรักและห่วงหา สรางความความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในอ่าวปัตตานีซึ่งอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง และเป็นแนวทางของการต่อยอดที่สำคัญในอนาคตของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่จะสะท้อนถึงศักยภาพของเยาวชนในการดูแลรักษาอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการพัฒนา “เยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานี” ภายใต้การมีส่วนร่วมของโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษาและชุมชนครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจดังนี้ คือ

- 1) การจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำเป็นต้องออกแบบให้มีความสนุกสนานและเหมาะสมกับช่วงวัยของพวกเขา เน้นเรื่องการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เน้นพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมจินตนาการของเยาวชน โดยฝึกทักษะการสังเกต การจดจำ การบันทึกสิ่งที่ได้เห็น รวมทั้งฝึกคิดและมองสิ่งที่อยู่รอบตัว เพราะทักษะเหล่านี้จะช่วยสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญของเยาวชนในการเรียนรู้และต่อยอดสิ่งต่าง ๆ ต่อไป
- 2) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์ตรง ที่ช่วยให้เยาวชนเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทฤษฎีและโลกของความเป็นจริงได้ ดังนั้นการจะพัฒนาเยาวชนให้ได้ผลลัพธ์ที่แท้จริง ควรนำแนวทางนี้ออกแบบกิจกรรมโดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง
- 3) ในการสร้างและพัฒนาเยาวชนในระยะยาว ควรมีการวางแผนที่จะส่งต่อการเป็นเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากการส่งต่อรุ่นสู่รุ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างเยาวชนรักษ์อ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน ถือเป็นการรับไม้ผลัดจากนักเรียนที่จบการศึกษาไปแล้ว ส่งต่อให้รุ่นน้องที่เข้ามาใหม่ได้ทำหน้าที่สำคัญเหล่านี้ต่อไป

คำขอบคุณ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและเยาวชนอาสา
อ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นโครงการย่อยในโครงการการใช้ฐานทรัพยากรชีวภาพของอ่าวปัตตานี สู่การใช้ประโยชน์
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและมั่นคง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานพัฒนา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) คณะผู้เขียนขอขอบคุณผู้อำนวยการ ศูนย์วิทยาศาสตร์
และนักเรียนโรงเรียนบ้านบางปู และโรงเรียนบ้านดาโต๊ะ ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน
คณาจารย์และนักวิชาการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และคณะผู้วิจัยภายใต้โครงการ
การใช้ฐานทรัพยากรชีวภาพอ่าวปัตตานี สู่การใช้ประโยชน์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
ยั่งยืนและมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

- เกษตรชัย และหิม และดลมนรรัตน์ บากา. (2553). การศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิมเพื่อ
เสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชุกรี หะยีสาแม. (2557). อ่าวปัตตานี ข้อเท็จจริงและความท้าทาย. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีปัตตานี.
- ประชัย ศรีจามร. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อ
ดอนชัย อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคม
และสิ่งแวดล้อม. คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัชรินทร์ พันธุ์แน่น. (2558). การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการจัดการขยะ: บ้านมั่นคงชุมชน
บางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 7 (2): 50-73.
- มูลนิธิเพื่อ “คนไทย”. (2557). “คนไทย” มอนิเตอร์ 2557: เสียงเยาวชนไทย เยาวชนที่มีส่วนร่วมเพื่อ
ส่วนร่วม. วารสารเผยแพร่แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวม (Active Citizenship) และเผยแพร่
ผลวิจัยคนไทยมอนิเตอร์ 2557 เสียงเยาวชนไทย, 1(1); 1-72.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. รายงานประจำปี
2555. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Graham Allen & Lain Duncan Smith. (2009). Early Intervention: Good Parents, Great Kids,
Better CitizensGood discussion of the rationale behind early intervention
models, including the research by Bruce D Perryon child development.
<http://www.centreforsocialjustice.org.uk/client/downloads/CSJ>
- Vroom, V. H., & Deci, E. L. (1970). *Management and motivation*. New York: Penguin Book.